

Radiating Rays

פרשת כי - תשא תשפ"ב

/EXODUS

PARASHAS KI SISA

34 / 27-35

²⁷ HASHEM said to Moses, "Write these words for yourself, for according to these words have I sealed a covenant with you and Israel." ²⁸ He remained there with HASHEM for forty days and forty nights — he did not eat bread and he did not drink water — and He wrote on the Tablets the words of the covenant, the Ten Commandments.

²⁹ When Moses descended from Mount Sinai — with the two Tablets of the Testimony in the hand of Moses as he descended from the mountain — Moses did not know that the skin of his face had become radiant when He had spoken to him. ³⁰ Aaron and all the Children of Israel saw Moses, and behold! — the skin of his face had become radiant; and they feared to approach him. ³¹ Moses called to them, and Aaron and all the leaders of the assembly returned to him, and Moses would speak to them. ³² After that, all the Children of Israel would approach; he would command them regarding everything that HASHEM had spoken to him on Mount Sinai.

³³ Moses finished speaking with them and placed a mask on his face. ³⁴ When Moses would come before HASHEM to speak with Him, he would remove the mask until his departure; then he would leave and tell the Children of Israel whatever he had been commanded. ³⁵ When the Children of Israel saw Moses' face, that Moses' face had become radiant, Moses put the mask back on his face, until he came to speak with Him.

2

33. וימתן על פניו מסכה — And placed a mask on his face. Moses wore the mask to spare the people the embarrassment of seeing how they had so deprived themselves of closeness to God that they could not even look at his prophet (Be'er Moshe).

35. When Moses taught the word of God to the people, he did not wear the mask, so that nothing would interpose between God's teaching and the people of Israel. Then, he would put the mask back on and wear it until God spoke to him again.

4-6

95. The immediately preceding verse tells us that Moses wrote on the Tablets the words of the covenant, the Ten Commandments. R' Shimon ben Lakish sees this verse as supplying the source for Moses' radiance (Eshed HaNechalim).

Eitz Yosef suggests (see also Eshed HaNechalim) that the "leftover" ink in the quill represents the hidden parts of Torah that are too lofty to be written down. However, they were revealed to Moses, who contemplated them in depth until they entered his head (thus: "he passed the quill through [the hair of] his head"). It was this knowledge that caused Moses' face to become illuminated, as Ecclesiastes 8:1 teaches, A man's wisdom lights up his fact. Our verse alludes to this by saying that the skin of his face had become radiant "when He had spoken to him" — i.e., when God transmitted to him orally that which was too esoteric to be put in writing.

See Insight (A) for further discussion.

3 Midrash Rabba

The Midrash proceeds to expound the remainder of the verse:

"וימשה לא ידע כי קרן עור פניו" — And Moses did not know that the skin of his face had become radiant when He had spoken to him. — From where did Moses

acquire rays of splendor? — (i) The Sages say: From the cave, ^[90] " — as it is stated, When My glory passes by, I shall place you in a cleft of the rock; I shall shield you with My hand until I have passed (above, 33:22). — רבי ברכיה הכהן בשם רבי שמואל אמר

(ii) R' Berechyah the Kohen said in the name of R' Shmuel: The Tablets, their length was

והיה משה six tefachim and their width was six tefachim. ^[91] — When God handed Moses the Tablets, Moses held

two tefachim at one end and, as it were, ^[92] the Shechinah held two tefachim, with two tefachim remaining in the center; ומשם נטל משה קרניו

— and it was from there that Moses acquired the rays of splendor. ^[93] — רבי יהודה בר נחמן בשם רבי שמעון בן לקיש אמר

(iii) R' Yehudah bar Nachman said in the name of R' Shimon ben Lakish: While Moses was writing the Torah with a quill, — עד שהיה כותב בקולמוס

— a bit of ink remained on the quill, and he passed [the quill] through the hair of his head; — וממנו נעשו לו קרני הוד

— and it was from that ink that his rays of splendor were made. ^[94] — as it is stated, Moses did

not know that the skin of his face had become radiant when He had spoken to him. ^[95]

3. The six-tefachim length of the Tablets represents all spiritual knowledge. The two tefachim that were in God's hands represent knowledge that will never be attained by man. The two tefachim in the middle represent knowledge Moses attained partially. And the two tefachim that were in Moses' hands represent knowledge that God gave over to him completely. Moses' face became illuminated from the spiritual knowledge

he attained (Eshed HaNechalim; Eitz Yosef, citing Nezer HaKodesh). Moses' acquiring the rays of splendor from the Tablets is also alluded to in Habakkuk 3:4, which states, קרנים מירו לו, which may be understood: rays of light [came] from that which was in his hand — namely, from the Tablets — to him [Moses] (Maharzu; see Tanchuma here, §37).

94. Devarim Rabba 3 §12 teaches that the Torah that was given to Moses was written on a parchment of [white] fire with ink of [black] fire. Moses' face became illuminated from the fiery ink that he wiped through his hair (Eitz Yosef; see next note).

5

הרי, איפוא, שזכה משה רבינו לקרני הוד בלוחות האחרונות, דבר אשר לא זכה לו בלוחות הראשונות. לכאורה היה הדבר צריך להיות להיפך, שהרי בלוחות הראשונות היו מעשה אלקים ומכתב אלקים והיו איפוא בדרגה גבוהה יותר מן האחרונות. שפע שמימי גדול יותר היה בלוחות האחרונות.

שיח 6 הגיון ספר שמות לבב

"חכמת אדם תאיר פניו". כידוע, בשם המהר"ל שפנים מלשון פנים. שאלת המדרש: מהי הנקודה בזמן או במקום בהם התרומם משה ופנימיותו גדלה כל-כך שלפניו קורנת כמנו קרינה "חוכמות בחוץ תרונה" (משל א. כ). לפתע ישנה חכמה המקרינה חוצה. יש אומרים שהגיע לדרגה זו בעת שהייתו במערה.

לפי הפירוש השני: "נטל מן הלוחות". כאן נשמעים הדים מן המתרחש בעולמות טמירים-רוחניים. יש שני טפחים בלוחות שחוצצות בין דרגתו של משה למקומו של הקב"ה. שני טפחים אלו שהם אותו מקום הנמצא בין העולמות, מי שנושק ומתחנך בו, אי אפשר שלא תהא בו ומעמו קרינה.

7

והנה קרו עור פניו (לד, ל). כמה מחכמי אומות העולם ציירו דמות משה האיר שבפניו תקועות קרניים. הם טעו לתרגם את הפסוק, כי קרו עור פני משה" שצמחו לו קרניים ממש. זה מה שמבדיל בינינו לבין הגוים, ואצלנו גדולה מתבטאת בהקרנת עור פני האדם באור תורה, בכח רוחני ומוסרי, בהם נגהו ונגצו את צרינו, ואילו אצל הגוים, גדולה מתבטאת בקרניים ממש, בכח גופני ואלימות, בהם נגזזים, מוזיקים והורגים. בדברים (לג) כתיב, וקרני ראם קרינו, ורש"י מפרש, ראם קרינו נאות ואין כחו קשה". קרני עם ישראל אינן של נגיחה אלא של קירור יופי ופאר המתבטא בחיים נאים ומהודרים, בהם נגהו עמים.

ונראה ששתי הדעות נחלקו במחלוקת
 * שישנה בכמה מקומות בחז"ל, אם
 העיקר הוא הדביקות בה' בהנהגתו
 ובהופעתו עלינו, או שעיקר הדביקות הוא
 בתורה. לדעה הראשונה קרני ההוד ניתנו
 מגילוי ה' שהיה במערה, ולדעות האחרות
 קרני ההוד הם תוצאה מן הלוחות והתורה.
 ונתבאר לעיל בפרשת תצוה בפסוק (כט, מב)
 'עולת תמיד לדורותיכם'.

11 כן נה"ך

כט, מב עולת תמיד לדורותיכם פתח אהל
 מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר
 אליך שם.

רש"י: יש מרבתינו למדים מכאן, שמעל
 מזבח הנחושת היה הקב"ה מדבר
 עם משה משהוקם המשכן. ויש אומרים
 מעל הכפורת, כמו שנאמר (כה, כב) ודברתי
 אתך מעל הכפורת.

והנה מה שקול הנבואה יוצא מעל
 הכפורת מבואר שפיר, שהרי זהו
 עצם מהותו של הארון שבו נמצאים
 הלוחות, ואי לכך קול הנבואה והארץ
 התורה יוצאים מן הארון מבין הכרובים
 אשר עליו. אולם השייכות של המזבח
 להשפעת אור תורה צריכה ביאור מה
 עניינה, כי במה שייך עניינו של המזבח
 לעניין קול הנבואה.

ונראה שהשפעת התורה והנבואה יכולה
 שתבוא בזכות העבודה, שעל ידי
 ישראל עובדים את ה' מתוך כך מעוררים
 את אהבת ה' וקירבתו אליהם והוא יתברך
 מאיר אליהם באור תורתו. ולכן בזכות
 המזבח שהוא מקום העבודה שבמקדש אף
 נשפע אור תורה לעם ישראל, נועיין מה
 שהארכנו בזה בפרשת תרומה חלק
 המאמרים מאמר ד - 'מקורות השראת
 השכינה בישראל'.

וביסוד המחלוקת מניין הופיע קול
 הנבואה בישראל, הלא המה מעל
 אחד משני הכלים המרכזיים והעיקריים

שהיו בבית המקדש - 'הארון' שהוא עמוד
 התורה, או 'המזבח' שהוא עמוד העבודה.
 וצריך לומר שנחלקו האם עיקר יניקת שפע
 אור ה' בישראל הוא על ידי העבודה שעל
 גבי המזבח, או על ידי התורה שבארון
 הברית.

ופלוגתא זו היא ביסוד שורש תפקיד עם
 ישראל ובית המקדש, מה יותר
 עיקרי 'עמוד התורה' או 'עמוד העבודה',
 כאשר חקירה זו הקיימת מאז ומעולם
 בישראל לכל דורותיהם ושבטיהם, שורשה
 בפלוגתא זו, ובוודאי שאלו ואלו דברי
 אלוקים חיים.

שאלה מוזרה, לכאורה. וכי קרני הוד לוקחים, נוטלים? בקרני הוד
 "זוכים!" ברש"י אמנם מובא, מהיכן "זכה". אבל במדרש שלפנינו, נאמר
 "נטלי". וכי קרני הוד, ברי נטילה המה?!

והתשובות, שלש הנה: "מן המערה... ושכותי כפי עליך" וגוי. שני הטפחים
 בתווך שלא היו נתונים לא בידי של משה ולא באחיותו, כביכול, של הקב"ה.
 או הדיו שנשתייר בקולמוסו של משה רבינו, והעבירה על ראשו.

קשה להבין, מה יש בכל אלו, יותר מאשר "פה אל פה אדבר בוי" (במדבר
 יב, ח). מה יש בכל אלו, יותר מאשר השמים שהסתובב בהם משה רבינו
 לחוריד את התורה, כסא הכבוד שאחז בו משה רבינו. מה יש בדיו שנשתייר,
 יותר מאשר בדיו הכתובה על גבי הלוחות. לא הוזכר באיזה מקום שהלוחות
 עצמם קרנו בקרני הוד. ומדוע דווקא הדיו שנשתייר, הקרינה את קרני
 ההוד.

פלא נוסף הוא, עצם הדבר שנשתייר דיו בקולמוסו. היתכן שנשתייר?
 וכי הדיו על לוחות הברית, דיו של מקולין היא. הכי אינה באה בחשבון של
 שמים. ובחשבון של שמים, הכי ישנה הותרה או שארית.

***

ללמדך, כי קרני הוד, אינם ענין של פרס, אלא תוצאה מעמל רב רק
 השקעה ראוייה, היא זאת המביאה קרני הוד.

* אין קרני הוד, לא למערה, לא ל"שכותי" מצד עצמו ובפני עצמו, אף לא
 ל"ידי" וכתב של ספר תורה. קרני הוד, רק על אדם הם באים. כל זמן שאין
 כל אלו משולבים או צמודים אל אדם, לא יבואו קרני הוד.

והאדם, אף הוא לא יזכה בהם, אלא על ידי עמל ועבודה. אלו מתבטאים
 בייקורם של גורמי קרני ההוד, בעמל, לעשותם חלק מהווייתנו, מהערכותינו
 והוקרותינו.

ברי איפוא, כי קרני האור, לא באו מהקרנתה של הדיו כשלעצמה, או
 ה"שכותי", אלא ממעשה העברת הדיו על הראש, או ממעשה ההשתכות,
 כביכול, בכפו של הקב"ה. דברים אלו, כוללים עמל רב של הכשרה וראויות,
 לכפו של הקב"ה או לדיו של לוחות הברית כמובן.

זהו מעשה הנטילה של קרני ההוד.

במקרא

פרשת כי תשא

ויבינו

שנ 9

והנראה בס"ד בכל זה ויתבאר הכל כמין חומר, דהנה במדרש איתא כמה טעמים
 מהיכן זכה משה לקרני ההוד, וז"ל התנחומא סוף הפר': "ומנין זכה משה לקרני
 ההוד ארו"ל מן המערה שגא' והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת הצור נתן הקב"ה
 ידו עליו ומשם זכה לקרני ההוד, וי"א שבשעה שהקב"ה מלמדו תורה מניצוצות
 שיצאו מפי השכינה נטל קרני ההוד, ור' שמואל בר נחמני אמר הלוחות ארכן ששה
 כו' וטפחיים ריוח באמצע משם נטל משה קרני ההוד, רב שמואל אמר עד שמשם
 כותב את התורה נשתייר בקולמוס קימצא והעבירו על ראשו וממנו נעשו לו קרני
 ההוד ע"כ.

הרי דיש כאן ד' טעמים לקרני ההוד, טעם א' וב' היינו זיו שכינתו ית' ממש,
 בין מן המערה ובין כשלימדו הקב"ה תורה ויצאו ניצוצות מפי השכינה. ואמנם לטעם
 ג' וד' דהיינו מהלוחות או מן הדיו שכתב בב' הלוחות, מבואר "דההוד הוא מהתורה
 עצמה", וחילוק גדול יש ביניהם דאם באמת ההוד הוא זיו שכינתו ית' אזי אין זה
 שייך לישראל רק למשה רבינו ניתן כפי מדרגתו ואדרבה ישראל מנועים מגשת אליו
 ממורא השכינה, אך אם ההוד הוא מן התורה דהיינו מהלוחות או מהדין אף הוד זה

* דינו כלוחות עצמן שניתנו לישראל ושייכין לישראל, א"כ גם קרני ההוד הם עבור
 מסירת התורה לישראל.

Tefillah — An Internal Process

THE SECOND PARSHAH of Shema tells us, "And it will be if you listen to My commandments... to love Hashem your G-d and to serve Him with all your heart..." Chazal explain: "Which service is in the heart? This is *tefillah*." Prayer is not just saying words; it is an internal process that we go through — a service of the heart. At the end of our *tefillah* we ask, "May the sayings of my mouth and the thoughts of my heart" find favor before Hashem. Saying the words of prayer comes in tandem with the thoughts of our heart, which is the central aspect of *tefillah*.

* When we wake up in the morning, our *neshamah* enters our physical body, and thus we start our day within the physical world around us. With *tefillah*, we connect to our inner being and to our true purpose in life. The root of the word *tefillah* — prayer — means connection. A *pesil*, from the same root, is a string that ties two things together (Vayetzai 30:8, Rashi). *Tefillah* ties us to the Ribono shel Olam. It can be likened to an electric cable sparking G-dly life in us. *Tefillah* is "plugging in" to our spiritual life force from which we will draw spiritual energy during the rest of the day. Prayer brings

about a gradual change in our feelings, in our perspective on life and in our *emunah*, setting us on the right track and giving us the right standpoint for the entire day.

15

It is important to note that just as the *neshamah* is endlessly deep and vast, the words of davening, which are directed to our souls, contain unlimited inner meaning. If we view our davening according to our own understanding, we are limiting its impact. On the one hand, we should daven with an inner understanding

of the words so that we will connect to the power of our prayer, but at the same time, we must believe and know that our *tefillas* contain far more depth than what we perceive, and we should be open to G-dly revelations that are far beyond our grasp. Prayer can lead us to levels of faith and closeness to Hashem that we never anticipated or even knew existed.

→ We must also note that even if we do not feel the change and closeness that our *tefillah* brings us, or if we feel it only a little, *tefillah* always serves its purpose — it may simply be such a profound and intimate change that we are not consciously aware of it. Every prayer leaves a deep imprint in our souls that has an effect on us throughout the day. Our faith, passion for *avodas Hashem*, ability to overcome trials, and more are affected, even if we often don't realize that it is our davening that morning that gave us this power.

* The more we believe in the power of prayer, the stronger and more revealed its potency will be and the more it will connect us to our inner world — the world of closeness to Hashem.

ומצינו לכל אורך הדרך, שמציאותו של בית ה' בישראל מיוסדת על שני אדנים איתנים אלו, שמצד אחד בית המקדש הוא מקום הלוחות וספר התורה והנה מעל גבי הכפורת נשמע קול הדיבור האלוקי למשה רבינו להורות לו את התורה. כמו כן מצינו שבית המקדש הוא המקום שממנו נמשך ההוראה ואור תורה שבעל-פה, וכמו שלמדו חז"ל — וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם (סוטה מה.), ואיתא 'נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח' (רש"י שמות כא, א ומקורו במכילתא). וכתב 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים' (ישעיה ב, ג).

ומצד שני בית המקדש הרי הוא מקום העבודה המרכזי לה', להקריב קרבנות ולהשתחוות לפניו. וכמו שכתב הרמב"ם — 'מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות והוגגין

אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש' (הלכות בית הבחירה פ"א הלכה א).

וכבר אצל אברהם אבינו נרמזו שני שרשים אלו של בית המקדש, כמו שביארנו בפרשת וירא בפסוק 'הר המוריה' (כב, ב) שפירש רש"י — 'ורבותינו פירשו על שם שמשם הוראה יוצאה לישראל (תענית טז.), ואונקלוס תרגמו על שם עבודת הקטורת שיש בו מור נרד ושאר בשמים'.

וביארנו שם, שכל אחת משתי השיטות נקטה דבר אחד של חשיבות, שעבורו נקבע המקום לעשות בו את העקידה. כאשר לדעה אחת הוא עבור ענין העבודה והקרבנות, והיינו שנקרא 'מוריה' על שם הקטורת שיש בו מור, והדעה השנייה נקטה שהוא משום ענין התורה, ונקרא 'מוריה' על שם שמשם יוצאת הוראה לישראל.

הרי שנחלקו האמוראים מה יש בו יותר קדושה, מקום לימוד התורה — בית כנסת, או מקום התפילה — בית מדרש.

16

The Torah is called Hashem's name. Every person or object in the world has a name that expresses its essence. Hashem's true essence and wisdom is above our grasp — "The perception of the body cannot perceive Him." But He "clothed" His wisdom in the wisdom of the Torah. The Torah is Hashem's name, the revelation of His essence. We learn Torah in order to grasp and connect to Hashem's essence and wisdom that are revealed in it.

The Torah changes a Jew's entire worldview to a Torah perspective — Hashem's perspective. We see clearly that a true *talmid chacham* has a unique outlook and understanding of every topic in the world. His thought and perspective is the thought and perspective of the Torah. This is a wondrous union between the Jew and Hakadosh Baruch Hu.

The ultimate relationship between a Yid and the Ribono shel Olam is through Torah and *avodah* combined. The *avodah* of *tefillah* and the fulfillment of mitzvos reveal G-dliness within the physical reality, in a Jew's physical body and emotions, and Torah unifies his mind and thought with Hashem's wisdom.

THE CALL OF THE TORAH

R. Munk

the rock) where Hashem had placed His hand upon Moses' face, saying, *I shall shield you with My hand* (33:22). The *Zohar*, however, mentions that these rays originated from the cloud of Divine majesty which enveloped Moses while he was on the Mount. Communion with Hashem illuminates the soul with a supernatural brilliance. The radiant face of Moses, explains *Rambam*, is the sign of the light which constantly and continuously surrounds the greatest of prophets (*Guide to the Perplexed, Introduction*). In truth, anyone who aspires to seek the truth in the realm of pure spirit draws to himself a ray of Divine light which brings a glow to his face. The rays of glory were the sign of the spirituality in which Moses lived all his life.

לבב

ספר שמות

הגיון

שטז

ויש להתבונן: מהם השיירים האלו? מצינו ב"אור החיים" הקדוש, שהכוונה לכך שמושה כתב "ויקרא" בא' קטנה למעט עצמו, משום שלא רצה לפרסם דרגתו בנבואה ועוד כתבו המפרשים, "והאיש משה ענו" כתוב חסר י'. ה"י הקטנה הזאת שמושה כמו היסס מלכתוב משום ענוותנותו, היא שיירי קולמוסו של משה ומוזם קרן עור פניו. בפשטות הכוונה, שבאותו רגע שנמנע מלכתוב זה השפיע על פנימיותו "יחכמת אדם תאיר פניו". פנימיות האדם מוקרנת בפניו. זאת הקרינה הקורנת מאגן

Arbaei-Midrash Rabbah Insights

A Ink Aglow A sense of mystery surrounds Reish Lakish's statement that a surplus of writing ink was responsible for the otherworldly radiance of Moses' face. What is the connection? Why should a little extra ink produce such an effect, and if it could, what entitled Moses to benefit therefrom? And why, indeed, was there ink left over to begin with? Could not God have calculated the amount needed for the task?

Two leading commentators, *Chanukas HaTorah* (Ki Sisa §98) and *Ohr HaChaim* (on 34:29), propose the same explanation. We have learned from the Sages that humility is the supreme human trait, even more meritorious than fear of God. As the Sages powerfully express it, "That which Wisdom chose as a crown for its head — i.e., fear of God, as it says (Psalms 111:10), *The beginning [or head] of wisdom is the fear of HASHEM* — was employed by Humility to be the heel for its shoe, as it says (Mishlei 22:4), *The result [lit., heel] of humility is the fear of HASHEM*" (*Shir HaShirim Rabbah* 1:9).

Now, Moses was history's greatest exemplar of this trait, as the Torah testifies, (והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, *The man Moses was exceedingly humble, more than any person on the face of the earth* (Numbers 12:3). Ironically, Moses himself was obliged to record this fact in the Torah, but he tried to minimize the compliment by spelling the word עני (*anav*, "humble") deficiently, without the *yud* (ענ). Since this omission saved a drop of ink, an extra drop remained when his task of transcribing the Torah was complete. It was the marvelous humility symbolized by this leftover ink, and the great merit it aroused, that moved God to honor Moses and set his face aglow.

תמיד בקסוי על פניו ככלה. ועל הדקדוק ראשון כבר הרגיש האור החיים ז"ל.

ונראה לפרש על פי פשוטו, דהנה ידוע כי בצלם אלהים עשה את האדם, מה זה צלם אלהים, רוצה לומר שצלם אלהים הוא פן, דהנה ידוע ששמות הקדוש ברוך הוא הם אהי"ה הוי"ה אדנ"י. וכשהאדם מקדש את עצמו כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, והולך בקדשה תמיד, אזי שורה על פניו שמות הקדושים אלו, וזהו צלם אלהים: תפוך שמו ממש, דהינו שמוחיו: תפוך שמו. וזהו שגאמר (דברים כח. י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ונראו מפניך, רוצה לומר גם כן בנזקך לעיל, שיראו שם הוי"ה על פניו ממש, ואז ייראו מקדו. וברואי גם עתה בידור הנה ראיתי כפה זכי הראות, שאמר שראו על אינה אדם שם הוי"ה על פניו כראוי.

וברואי על משה רבנו עליו השלום, שזכך עצמו מכל וכל, הנה שורה על פניו ממש כל השמות של הקדוש ברוך הוא, דהינו אהיה הוי"ה אדנ"י, שהם גימטריא עם הכולל 'מסנה', וזהו הנה המסנה, וקרן עור פניו ממש, על פן יראו מגשת אליו. רק בבא משה לפני ה' תפוך שמו לרבר אתו, אזי נתבטלו האורות שהנה שורה עליו, כגר לפני אבוקה. כי כך איתא בגמרא פסחים (ח. א) "למה צדיקים דומים לפני השכינה, כגר לפני אבוקה", על פן בטל המסנה הנזכר לעיל מעל פניו אצל ברא לפני בני ישראל, מיד הנה שורה ממש הקדשה שקבל מהשכינה, דהינו השמות הנזכרים לעיל שהם גימטריא מסנה, וזהו קרן עור פניו, ויתרצו כל הדקדוקים שפיר.

וגם בשדבר עם בני ישראל את אשר יאמר, ורד קצת ממדגנתו, כי צריך הרב לצמצם שכלו בשלומד עם המלמידים. על פן גם כן בדבר עם ישראל, בטל קצת מן הבהירות שלו, על פן כתיב ויכל משה מדבר אתם ויתן על פניו מסנה, כי מיד שפסק מדבר אתם, הנה שורה הבהירות גדול עליו בנזקך לעיל.

מאור ושמש

אוצרות התורה כי תשא רפה

יש להבין האיך הדעת טובלת לומר אצל הקב"ה שנשתייר דיו בקולמוס, וכי לא ידע מתחילה כמה דיו יספיק לכתובת התורה עד שלקח יותר מהצורך והוא דבר תימה?

אלא, מתרצים ה"אור החיים" וה"חנוכת התורה": כאשר ציוה הקב"ה את משה לכתוב "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", שינה משה לרוב ענותנותו וכתב המילה "ענו" בכתב חסר לומר שהוא ענו בדרכה נמוכה ולא מושלם, והדיו של כדי אות י" שנשתייר בקולמוס העביר על ראשו ומשם קרני ההוד, ומפני ענוה יתרה שהיתה בו זכה לקירון פנים.

"ביילקוט ראובני" תירץ: שזכה לקרני ההוד מפני שכתב "ויקרא אל משה" אי זעירא, לומר שהקב"ה קרא לו רק במקרה כמו שכתוב אצל בלעם. וכ"כ מחמת הענוה שהיתה בו. והדיו שנשאר בקולמוס מחמת שכתב אי קטנה העביר על ראשו ונעשה קרני ההוד.

In a wide-ranging piece explaining the nature of the Torah scholar and the transmission of his wisdom, R' Yosef Leib Bloch, Telzer Rosh Yeshivah, places our Midrash's dispute between R' Berechyah the Kohen and R' Yehudah bar Nachman in a larger context.

Not only Man, but all that exists in Creation, is of dual nature, a joining of the physical and the spiritual, of body and soul. Prominent among these unions is that of Man, who stands at the apex of Creation. However, a rudimentary soul is possessed even by beasts, and inanimate objects too boast a "soul" of sorts, in the form of the creative force that binds and gives shape to the molecules of raw matter of which they are made.

The duality of Creation extends to the spiritual realm; Torah knowledge too has its union of body and soul. The "body" of Torah is the

knowledge of Torah teachings, insofar as they can be expressed in writing and speech. The "soul" of Torah wisdom, the spiritual essence of that which is itself otherworldly, does not take form as knowledge that can be expressed in words, but is rather a direct infusion of the holy into the heart of Man, a spreading of sanctity throughout one's being.

The possession of this inner wisdom is the essence of greatness in Torah. One cannot attain the rank of Torah scholar merely through knowledge of Torah, whose words may enter the mind without ever penetrating to the soul. Only if one has prepared for the sanctity of Torah, only if its holiness fills and surrounds him, will it take root in his heart and reshape his very existence.

The inner light of Torah is not communicated through words. When a great sage transmits his Torah teachings to his disciples, the sentences he speaks are only an outer manifestation of the Torah he imparts. They represent the concrete and unchanging base of Torah knowledge, but they give no access to the essence, to the sublime substance of the Torah itself, given sanctuary and expression in a refined and elevated soul. "The soul of the Torah" makes its way from sage to disciple not through any rational process, but through a joining of souls. The entire being of the sage is suffused with the Torah that surges in his heart, with the sacred feeling that stirs his soul. His deep and holy wisdom is implicit in the tilt of his head, it announces itself in his every gesture and expression, it shines from the lines of his face. As the verse states (Ecclesiastes 8:1), תִּקְמֵת אִדָּם תֵּאִיר פָּנָיו, a man's wisdom illuminates his face. The devoted disciple hears the words of the sage and gazes upon his luminous visage. His heart opens to that of his teacher, and along the immaterial strands that bind them flows the essential wisdom, the soul of the Torah.

The Gemara teaches that Rabbi attributed his greatness in Torah to his having seen R' Meir from the back. He added that had he seen R' Meir's face, he would have reached greater heights still (see, Erubin 13b). Clearly, his attainments were due not merely to the words of Torah that R' Meir imparted, but to the light of Torah that shone from his very being.

29

ודבריהם הנפלאים מתבארים ע"פ מה שאמרנו, כי עיקר תוכן החכמה היא צורתה, והנה כשהחכם יושב ודורש אינו יכול למסור בדברי פיו רק את חומר החכמה, אבל צורת החכמה מה שמרגיש לבו — לב חכם — אי אפשר לו למסור במלים. כי צורת דשמעתא. נשמת התורה אינה נמסרת בדברים לתוך, ומפני הפנץ לב חכם להעניק משפע חכמתו ולמסור מה שהוא מרגיש בעומק נפשו לזולתו. פורצת זו החכמה ושופעת ע"י כל מהותה, מתבטאת בשרטוטי פניו ותנועות גופו ואבריו, לא רק ע"י תנועות ובטיים שאפשר להשיגם בחוש, אלא באמת חודר זה דרך כל מהותו ומוזיח דרך כל גופו, והתלמיד יכול להשיג זה ולקבל בנפשו רק ע"י התדבקות וקורבת נפשו להרב, ובשעה ששומע דברי הרב, בראותו דמות דיוקנו הרי הוא מרגיש מה שבלב רבו ושומע שפת נשמתו ואז הוא מרגיש צורת החכמה ע"י שפת הגשמה הנמסרת מנשמת הרב לנשמת התלמיד בלי אומר ודברים. והוה מה שאמר רבי. לא

30

The dispute between R' Berechyah the Kohen and R' Yehudah bar Nachman is informed by the above discussion. Both agree that "the rays of splendor" were a product of the essential Torah that is found in every true sage. In the case of our teacher Moses, however, the inner light was of such intensity and concentration that it could not be contained, but burst forth from him, the radiance erupting outward

in a great and holy light. They disagree only as to the exact source of this glory, the particular Torah wisdom that elicited such uncommon splendor.

According to R' Berechyah the Kohen, the rays derived from the two tefachim that lay between God and Moses. R' Yosef Leib explains: The Torah is divided into three parts. One is given to Israel. This refers to the two tefachim taken hold of by Moses, which symbolize the part of Torah that can be understood by Man, the Torah that lies within human powers of comprehension. Another part of the Torah is entirely outside the understanding of any person, even one so saintly and wise as Moses. These two tefachim of Torah, elevated beyond all human conception, are reserved for God Himself. Finally, there are two tefachim of Torah that lie between these extremes. These represent an area of Torah not vouchsafed to Man. Its concepts cannot be expressed

כל הנמצאים שבעולם מורכבים מגוף ונשמה. לא רק המדבר והבעל חי, כי אם גם הצומח ואפילו הדומם יש לו בחינת נשמה, הוא הכח הרוחני המאחד את חלקיו, מחזיק את יסודותיו ומקיימו בתכונתו. שתי בחינות אלו שבכל נמצא — נכנה אותם בשמות: "חומר" ו"צורה" שמשיניהם יחד נשלם כל דבר שבעולם. — תומר הוא עצם הדבר בחלקיו הנפרדים והצורה הוא הכח הרוחני המאחד את חלקיו ומעמיד אותו על תכונתו. והנה יש לדעת כי גם הענינים הרוחניים כמו דבר-שכל וחכמה יש להם גוף ונשמה, תומר וצורה, תומר של דבר-חכמה הוא ידיעת החכמה המתבטאת במלים ואותיות של דבור, כתב ומחשבה. צורת החכמה ונשמתה היא פנימיות ידיעה זו המתפשטת בלב, מצטירת בו ומרגשת בנפשו של אדם.

צורת החכמה היא עיקרה ותוכנה האמתי. בידיעת התומר של החכמה בלבד לא יקרא האדם חכם, כי רק האוזן קלטת אותה אבל לא נכנסה בלבו ולא חדרה לתוך נשמתו, ורק כשמכיר ומבחין בצורת החכמה, מתעמק בה ומקין אותה מכל צדדיה או היא נתפסת בלבו של האדם ונעשית לחלק מנשמתו, ואפילו בידיעה פשוטה יש להבחין ולהבדיל בין זה שיוודע רק את חומר הידיעה לזה שמבחין את צורתה, כמו הידיעה שהשמש גדולה מן הארץ פי שלש מאות

27 התומר של החכמה אין הפרש בו, ע"פ רוב, בין זה של איש אחד למשנהו, ואפילו בין גדול לקטן במדת החכמה הידועה לשניהם — אבל בצורת החכמה ההפרש הוא לאין שעור וערך, כי עיקר ההבדל בין החכם הגדול להקטן ממנו אינו בידיעות החכמה וכמותן שיש בהם יתרון לאחד על השני אלא בצורתן, היינו במדת ההרגשה וההכנה שיש להם באותן ידיעות עצמן הידועות לשניהם, איך הן מתפשטות ומצטירות בלב, ובמדת בהירותן וברירותן שהן תולדות מהבנת צורת החכמה, ואמנם רואים אנו לפעמים שנים ששמעו סברה או שחידשו מעצמם וכמדומה שהבנתם בה שוה, אלא שהאחד מתרגש ומקבל את הסברה בהתפעלות נפשית, והשני מקבל את הדבר בקר רוח בלי התפעלות והתרגשות ורגילים לומר שוה השני אינו בעל התפעלות, אבל אני אומר כי ההפרש ביניהם הוא במדת קבלתם את צורת החכמה, כי זה שמרגיש צורת החכמה, הבנתו זאת מעוררת בנפשו כח ההתפעלות הנמצא אצל האדם, והשני שחסרה לו התפעלות השכל, הרי זה מפני שחסרה לו באמת ההרגשה בצורת החכמה, ואף אם יש לו הכשרון לקבל ידיעות החכמה לקטן במוחו ולדמות מלתא למלתא, מ"מ נשמת החכמה זרה לו, את צורתה אינו מרגיש ומקבל הוא רק את חומר הדברים ולא את צורתם.

28 ובאמת יש לדעת, כי כח זה נמצא — במזה ידועה — אצל כל אדם, אם רק יתאמץ וייעג להתנשא משפל מדרגתו ולמשוך את עצמו אחרי דעת יותר גדולה ממנו, כי אז יש בכחו להשיג מה מגדלות הראשונים וליאור בוותר חכמתם הם, ומה שחסר לבני אדם כח זה הוא מפני חוסר ההכרה כי ישנה השגה יותר עליונה משלהם שצריכים הם לשאוף אליה ולהמשך אחריה, אלא רוצים הם לדון בכל ענין ע"פ השגתם הפעוטה ומבחינים בכל דבר ע"פ הבנתם המצומצמת וכמאמר החכם, "החכם ממשיך עצמו אל המציאות והכסיל מושך את המציאות אליו" היינו החכם מבין כי ישנה מציאות גדולה ונעלה שאינה תלויה בו ומשתדל הוא למשוך עצמו אליה ולהתאים שכלו ולבו למען יוכל לקבלה, ובראותו ענין נשגב ונאצל אינו מושך אותו אליו; אינו מבחין את הדבר למדוד אותו באמת-המדה של הבנתו הרגילה, אלא משתדל הוא להשיג את הדבר ולהעריכו על פי מדתו המתאמת לו, הוא ממשיך עצמו אחריה, ובוה מתפתחים ומתעלים כחות השגתו ומתרומם הוא עצמו עמהם, אבל הכסיל חושב כי מהות המציאות היא כך כפי מה שהוא משיג בה; ובראותו ענין נעלה, דבר חכמה נשגבה, הוא מושך אותו אליו, מסתכל בו דרך מבטו הצר ומבחין בו ע"פ אמת-המדה של השגתו הפעוטה ויותר מזה בעדו אין משל למה הדבר דומה, לתינוק שנותרים לו שעון-זהב או טבעת המשובצת אבן יקרה הפחיתיה ומתנוצצת לפניו ומיד הוא נותנם לתוך פיו, ואם נתעמק בשורש הדבר נראה, כי זהו מאותו הכח הנמצא בנפש האדם שמבחין כל דבר ע"פ מושגי הבנתו הרגילים, והתינוק שרק חוש הטעם מפותח אצלו ואין כחו אלא בפה, כשמהיר לפניו יופי הזהב והאבן הטובה רוצה הוא לטעמו בפיו, להבחין את גוועם הדבר בחוש הטעם ולא יבין כי זוהר הכסף והאבן הטובה לא ניתן להבחין בפה, וברצונו להבחין בחושו הרגיל את ענין היופי אשר הרגיש בראותו את הדבר הזה הרי הוא מאבד בזה את חיון ערכו, בהוכחו כי אין לזה שום טעם, כדמיון זה ממש הוא אצל הכסיל, האיש האי-מפותח שאין לו לב מבין לבקש חכמה בדרך אמת, כששומע דבר חכמה הוא רוצה לטעמו במושגי שכלו הוא, להבחין אותו ע"פ הבנתו הכנתו הפעוטה, ומושך המציאות אליו אל כח השגתו, והנה מלבד מה שאינו יכול להבחין את החכמה לפי מה שהיא ע"פ אמתה, הנה ברצונו לבחנה באופן בלתי נאות לחכמה תאבד את ערכה ויחשך אצלו אורה, אבל החכם מתיגע לעולם להמשיך עצמו אל המציאות ובוה כחו יפה להגיע ולהשיג גם בוותר החכמה שלמעלה ממדת הבנתו הרגילה.

31

in words or even grasped in thought. Man is granted only the ability to see the light of this Torah from afar, a distant ray illuminating the heart. Moses gave Israel only the two tefachim of Torah that he held in his hand, the part that could be expressed in words, whether oral or written. Unto himself, however, Moses gathered also the Torah of the middle two tefachim, which could neither be spoken nor transcribed, but which filled him, body and soul, with a vast and sacred light too bright to be concealed, rays of splendor shining on the face of a sage.

According to R' Yehudah bar Nachman, the Torah from which the rays derived was indeed that which Moses transmitted to Israel, the two tefachim that lay within his grasp. However, the source of the rays was not the words of the Torah, which Moses wrote down and taught to Israel. Rather, their source was "the drop of ink that remained in his quill." This refers to the "soul" of the Torah, whose ink remained unused because this part of Torah cannot be written down or expressed in words. Where then was this non-verbal Torah written? Says the Midrash: תעבירו על ראשו, he passed it above his head. The essence of Torah was written not upon rolls of parchment, but in the mind and thought of Moses. Such was his purity, so deep his understanding, so glorious the splendor of the Torah within him, and so fervent his desire to share it with Israel, that it could not possibly be contained. Rays of splendor! An otherworldly light bearing the wisdom of the Divine to God's chosen people, illuminating the face of our great shepherd and teacher. חכמת אדם תאיר פניו, a man's wisdom illuminates his face (Shiurei Daas, Vol. 1, וצורה).

200 AGGADAH

32

R' Yosef Leib Bloch,²⁶ the Rosh Yeshivah of Telz, explains: Every mitzvah in the Torah contains a lesson for how to live life, and there are many situations beyond the actual performance of that mitzvah where those lessons can be applied. The more a person has absorbed the message of the mitzvah into his being, the more he will be able to apply Torah lessons to life's various situations. This is the "leftover ink" from the writing of the Torah. Even when the mitzvos have been presented in full, there is still more to be "written," in terms of applying the principles in a broader setting. Moshe attained the ultimate level of incorporating Torah lessons within his every move; hence the leftover ink became "smeared on his face" and embedded in his being so that the resulting elevation caused his face to shine.

33 The Talmud Yerushalmi²⁷ tells of a certain woman who used to attend Rabbi Meir's lectures. Her husband became so enraged he told her not to return home until she spat in Rabbi Meir's eye. When Rabbi Meir heard

of this, he approached the woman and said, "Please excuse me, I have a terrible pain in my eye, and I know that the only thing which will relieve the pain is if you spit in my eye." Somewhat stunned, and unable to believe her luck, the woman complied, and thus returned home to her husband.

When the students heard this, they were mortified. How could the great Rabbi Meir allow himself to suffer this indignity for the sake of a jealous husband? Rabbi Meir responded that his conduct was a simple application of a section on the Torah. When a man suspects his wife of adultery, he brings her to the Temple and she drinks the sotah waters, which contain the parchment with the verses of sotah written on them.²⁸ Putting this parchment into the water causes Hashem's name to be erased, but nevertheless it is done in order to clear her of her husband's suspicions. Said Rabbi Meir, "If Hashem allows His name to be erased in order to restore peace to a Jewish home, then the name of Rabbi Meir can certainly undergo some indignity for the same cause."

We will appreciate that it is possible to review the section of sotah many times and not see the practical lesson which Rabbi Meir derived from it. His behavior in that situation represented the "leftover ink" from that section.

שמן פרשת כי תשא הטוב קנו

וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה וכו' (לה, לה)

פרש"י דקרן מלשון קרנים שהאור מבהיק וכולט כמין קרן והביא דברי חז"ל ומהיכן זכה משה לקרני הוד וחד מתירוצם הוא דדיו נשאר בקולמוס והעבירו על מצחו עיי"ש. וכדי להסביר איך זה יתכן דישאר דיו וכי לא יכול הקב"ה לצמצם אלא פירש האו"ח הק' בפ' בהעלתך דהנה כתיב והאיש משה ענו ואיך כתב משה זאת אלא דהקב"ה אומר ומשה כותב (בדמע) והוכרח לכתוב ענו ע"כ החסיר את היות של ענין ומזה נשאר דיו בקולמוס ושפ"י. והנה דברי רבותנו בא ללמדנו דיש חלק התורה שלא נכתב במילואו אלא דנמסר איש מפי איש דכך צריך בן ישראל להתנהג אף דאינו מפורש בש"ע בהלכה כמו שראינו בדור הזה רבים מתאבקים אם יש שעור של גודל הכיפה המכסה את הראש ודברים כאלו רבים במסורת ומנהגי ישראל ואם תשאל כמו אלו המתחדשים איפה כתוב זאת התירוצ' הוא בזה דיו הנשאר בקולמוס ואולי דברי האו"ח הק' הנ"ל מאירים כספירים דדוקא האות יוד משאיר הדין בקולמוס דעל קוצו של יוד היו יהודים מוסרים את נפשם וגם על קוצו של יוד של מנהג ומסורת אבות ואולי יש להוסיף דהנה החז"ל מצאו רמז מרדכי מן התורה מנין שנאמר בפרשתנו ואתה קח לך בשמים ראש מן דרוך, דמרי דכי היינו מרדכי וזהו חלק מסמני הקטרת דזהו ריח התורה של מרדכי דע"י אותו ריח הגיע עד ללא יכרע ולא ישתחוה וכחתם סופר

35

Pirkei Torah

Rqshi points out that even though Moshe had once before reached the spiritual heights needed to receive the Torah, only when he received the second pair of Tablets did his face become radiant.

The second set of Tablets differed from the first pair not only in their spiritual level,¹ but also in the manner in which they were obtained. After Klal Yisroel sinned with the calf, Hashem wished to destroy them and make Moshe into a great nation in their stead (see Shemos 32:10). Out of his great love for Klal Yisroel, Moshe pleaded with Hashem to forgive the nation, even asking to be removed from the Torah if they were not forgiven! (see Shemos 32:32). The second set of Tablets was thus attained directly through Moshe's great humility and self-sacrifice. Moshe's lowering himself in concern for Klal Yisroel was the cause of his face becoming radiant. It was his humility that shone forth.² Although in human terms humility may seem to mean that one's own honor is decreased, by Divine standards it is in fact the cause for true honor.

36

תל קול פרשת כי תשא רם

מושה כיסה את פניו במסוה רק בשעה שלא לימד תורה את בני, אבל בשעה שלימד אותם תורה לא השתמש במסוה, ויש בכך רמז שהרב צריך להתבונן על כל התלמידים ולידע כיצורם הם נוהגים בכל מעשיהם, ואינו יכול להסתיר את פניו. וכמו כן צריך אדם להשגיח על עצמו ועל בני ביתו בכל הענינים.

עין רע 37

הנה די ומספיק בהבטה בצורת באור פני האדם הקדוש. כדי שזה ישפיע ויעורר יראה, אין אומר ואין דברים, רק קדושת אור הפנים הוא הפה המדבר אל העם.

* הנה לפנינו דוגמא על השפעתו של תלמיד חכם אמיתי, שדי בכך שמסתכלים בו, די להתבונן בצורתו של איש האמת, שחזותו מעידה על קדושתו ועל טהרת נפשו ומדותיו הטובות, ובאין אומר ודברים ובלי נשמע קולו, כבר הוא משפיע, כי האור הקורן מפניו מקרין ומתפשט על כל מי שבא עמו במגע, כי די בפגישה עמו ובהבטה בעלמא וכבר קנה אותו ומצית בתוכו אור, כבר מתבייש הוא במעשיו, ובאותו הרגע שהוא נמצא בסביבתו של האיש התי"ח האמיתי הוא נהפך לאיש אחר.

ותעצמות לעמוד על המשמר לקיימם ולפארם: מי העמידו על האמת הנצחית? השיב האיש במלים אחדות. זכיתי וראיתי את הגאון הצדיק ר' ישראל סלנטר זצ"ל, ומן הכוח הזה אני חי כל הזמן, כל השנים * ההתרגשות שנתרגש מראיית פני הצדיק פעם אחת, היא שמעניקה לו כוח לכל השנים להקים דורות. והגרי"א קוטלר זצ"ל היה מתמיה ומתפעל מהאיש הזה וסיפורו, והיה חוזר על כך תמיד לפני תלמידי הישיבה שלו. ("מעייני החיים" ג' מתוך מאמר "הקרנת אור")

R. Golden אלקא דמאיר ענני

קימעא והעבירו על ראשו, וממנו נעשו לו קרני ההוד, שנאמר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו (שמו"ר מז, ו).

ונראה שמדרש פלא זה, בא לרמז על ענין תורה שבעל פה. ועל פי מה שביארנו לעיל בפסוק ויתן אל משה ככלתו (לא, יח), שנכתב חסר לרמז שלא כלו הדברים שנאמרו למשה מסיני, ועל דרך זה נראה לבאר גם ענין שיר הדיו בקולמוס. שפירושו הוא שלא כלו הדברים שנכתבו בסיני, ולא נשלמו בתורה שבכתב. אלא עדיין "נשתייר דיו קימעא" להשלים את כתיבת התורה כביכול על פני החכמים להאיר פניהם בחכמת התורה, הלא היא התורה שבעל פה, ו"חכמת אדם תאיר פניו". וזהו סוד קרני ההוד שבאו מכות 'שיירי הכהב', כלומר מאורה של תורה שבע"פ.

כתנות אור בתורתו של רבי מאיר

שעה

חרי שאדם הראשון, הנברא לשמש את בוראו, היה מזהיר הרבה יותר מאור החמה בתקפו וגבורתו. ועל פי זה ביאר האריז"ל (ספר הליקוטין בראשית שם):

כבר ידעת מה שאמרו חז"ל בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב כתנות אור. סוד הענין הוא, כי אדם הראשון קודם שחטא היה לו זיהרא עילאה, שהיה מלוכב מלוכב רוחני שהוא אור, בסוד הזיהרא עילאה שהיתה לו, כמו שידעת מדרוש שורשי הנשמות, וכיון שחטא, אותה הזיהרא נסתלקה ממנו, כגודע מס"ה בראשית דף ל"ו ריש ע"ב, וז"ל, ותפקחנה עיני שניהם וגו', וידעו כי ערומים הם, דאבדו זיהרא עילאה דהוה חפי עלייהו, ואסתלק מניהו, ואשתארו ערומים מניה.

והיינו שאדם הראשון קודם החטא היה מזהיר כי היה מלוכב באור רוחני, ועל ידי החטא נסתלק ממנו אותו אור עליון, וידע שהוא ערום. ולכן אחר החטא הלבישו הקב"ה בכתנות עור. אך עדיין צריך ביאור מה שכתב האריז"ל בתחילת דבריו שזהו סוד הענין של הכתנות אור שהיה כתוב בתורתו של רבי מאיר.

האור נתהפך לעור

(ג) וביאר השבילי פנחס (בראשית מאמר לא):

וזהו הענין, שלפני חטא אדם הראשון היה לו 'כתנות אור', כלומר שהגוף שהוא בכחינת 'כתנות' ולבוש לנשמה, היה לבוש של 'אור' מוכך ומאיר באור עליון של הנשמה, והיה מסייע לנשמה לקיים מצוות ה'. אולם אחרי שחטא נתגשם הגוף והפך לבחינת 'כתנות עור', ובמקום שהיה לבוש נאמן לסייע לנשמה לעבוד את ה', מרד בנשמה והתחיל להילחם כנגדה.

והיינו שאותן כתנות עור שעשה הקב"ה הם הגוף עצמו, כי הגוף הוא לבוש הנשמה. אמנם קודם החטא היה הגוף בכחינת 'אור' כאל"ף, כי אור הנשמה היה מבריק ומאיר מתוכו, אבל לאחר שאכל אדם הראשון מעץ הדעת, הגוף נתגשם ונתהפך להיות 'עור'.

בני ישראל נתעלצו על ידי שבירת הלוחות

(ב) אולם כתב הבית הלוי (סו), שאף על גב שבני ישראל הפסידו הלוחות הראשונות, אבל על ידי קבלת לוחות שניות זכו למעלה גדולה יותר:

והנה על ידי זה שניתן להם אח"כ בעל פה נתעלו בה ישראל מעלה גדולה יותר, דמקודם דכל התורה היה רמזו בהלוחות היו ישראל והתורה שני עניינים, דישאל הם המקיימים להתורה וזשומרים אותה והיו או בכחינת כלי שמונה בו התורה, וכמו ארון הקודש שמונה בו הם"ת והוא תשמישי קדושה. אבל אח"כ דניתן להם התורה שבעל פה נמצא דישאל הם בכחינת קלף של תורה שבעל פה, וכמאה"כ כתבם על לוח לכה, וכמו שהקלף של ס"ת הוא עצם הקדושה ולא תשמיש, דהקלף והכתב שכתוב בו שניהם ביחד הם ס"ת, כמו כן התורה וישראל כולא חד הוא, אמנם לא כל אדם יוכל להשיג כל התורה שבעל פה, כמו שהיו על הלוחות הראשונים, אך כל אחד ואחד זוכה בה לפי מדרגתו ולפי יגיעתו בתוה"ק, ורק משה רבינו השיג כל מה שניתן בכח אנושי להשיג בהתורה ונמצא נעשה גופו קדוש כגוף של תושבעל פה וכמו שבלוחות הראשונים היו כתובים כל התושבעל פה, כמו כן אח"כ היו כתובים בראשו של משה כל מה שניתן לאדם לרשות להשיג בהתורה שבעל פה, ונמצא שאצל משה רבינו חזר הכל כמו שהי' מקודם השבירה רק ניתוסף לו ע"ז עוד מעלה גדולה דבתחילה היו כתובים בהלוחות ואח"כ נכתבו בו ובראשו. ועיין בעירובין (דף נד, א) אלמלא לא נשתברו הלוחות לא היתה תורה משתכחת מישראל שנאמר חרות על הלוחות, וכשהיו מסתכלים בהלוחות ידעו כל הדברים ומה שהיה נצרך להם בהתורה,

שמן פרשת כי תשא המזב קצג

ורבותנו טרחו להבין מהיכן זכה משה לקרני הוד, וברש"י מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו וכו', ואיתא ג"כ דדין נשאר בקולמוס וכו' וכבר בארנו דבריהם. אבל כעת נראה, דהקשו כמה מהאחרונים דלמה זכה משה לקרני הוד דוקא בלוחות שניות ולא בלוחות הראשונות וטרחו בזה, אבל לכאורה נראה פשוט דיסוד החילוק בין לוחות הראשונות מן השניות הוא דראשונות הוי מעשה אלקים והמכתב מכתב אלקים, משא"כ בלוחות שניות נאמר מפורש (לעיל בפסוק א) פסל לך שני לוחות אבנים וכו', אף דהוי ממש כראשונים, ואף בשניות נאמר "וכתבתי" דהיינו כנראה חקיקה שבנס היו עומדים כדבריהם אבל סוכ"ס הוי משל משה, ודוקא במה שטרח מעצמו לפסול שייד בזה לזכות לקרני הוד, וכענין מאמרם שמהפסולת נתעשר משה דפסלתן יהא שלך והיינו דבמעשה אדם שייד זכות, משא"כ לוחות ראשונות נתנו לו לגמרי במתנה. וזהו מה שבלוחות ראשונות לא הי' צריך לארון, משא"כ בשניות נאמר (בפרשת עקב) בעת ההיא אמר אלי פסל לך וכו' ועשית לך ארון עץ.

ובאמת י"ל, דאף בלוחות הראשונות קרן עור פניו, אלא דלא הי' חדוש ולא היו ישראל יראים מגשת אליו כיון שהי' קודם החטא, ואז היו במדרגת מלאכים, כענין 'אני אמרתי אלהים (כמלאכים) אתם ובני עליון אתם וכו'.

והשכחה בלימוד התורה נתחרשה אחר כך, ובמשה רבינו חזר כמקודם, וכראיתא במדרש רבה כל ארבעים יום היה לומד תורה ושוכח ואחר כך ניתנה לו במתנה, והיו כמו שנכתב.

נמצא שעל ידי שבירת הלוחות ניתנה התורה לבני ישראל בעל פה, ואז זכו למדרגה יותר גדולה של דבקות בתורה, שמתחילה הם היו רק תשמישי קדושה, כמו ארון המהויק את התורה בתוכו, ולבסוף התורה נכנסה בלבם ונעשו עצם הקדושה כמו קלף של ספר תורה שהוא חלק מהתורה עצמה. ומשה רבינו השיג השיא של מדרגה זו, שכל התורה כולה נכתבה בראשו, ולכן זכה לקירון עור פנים, כי התורה שהיתה כתובה על הלוחות הראשונות - נעשית חלק ממנו, והאור שהיה מאיר מהלוחות הראשונות האיר עתה מפניו. נמצא שעל ידי תורה שבעל פה, האדם עצמו נעשה תפצא של תורה.

על פי דברי השב שמעתתא והבית הלוי, שעל ידי תורה שבעל פה האדם נתעלה עד שמתקדש בעצמותו בקדושת התורה, ביאר השבילי פנחס (סו) היאך אנו יכולים להפוך כתנות 'עור' לכתנות 'אור':

מעשה יש לומר כי כמו בתורה שבכתב, כשהאדם כותב ספר תורה על עור של בהמה, הוא הופך בחינת 'עור' לתורה 'אור', כך בתורה שבעל פה על ידי שהאדם מקדש את פיו וכל גופו להיות כבחינת הקלף שעליו נחקקת התורה שבעל פה, נעשה גופו קדוש בקדושת התורה שנקראת 'אור' ועל ידי זה גופו שהיה מתחילה בבחינת 'כתנות עור' מתעלה להיות בבחינת 'כתנות אור'. נמצא כי עיקר התקון של כתנות אור הוא על ידי העסק בתורה שבעל פה.

דהיינו, שעל ידי תורה שבעל פה מתקדש גופו של אדם וכתנות העור הופכות לכתנות אור.

הדר קבלה בימי אחשוורוש

על פי הדברים האלה, נעמוד על הבנה חדשה בסוגיית הגמרא (שבת פח, א) בענין מתן תורה:

ויתצבו בתחתית ההר (שמות יט, יז), אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כנגינת ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא, אף על פי כן הדור קבלה בימי אחשוורוש, דכתיב קימו וקבלו היהודים (אסתר ט, כז), קיימו מה שקיבלו כבר.

ישו שבשעת מתן תורה בני ישראל לא קבלו את התורה אלא מאונם, אבל בימי הפורים חזרו וקבלו אותה ברצון. אולם מצינו במדרש (תנחומא נח ג - וכן הוא בדעת זקנים לבעלי התוספות) ענין זה נאמר דוקא על תורה שבעל פה, שתחילת קבלתה באונם וסופה ברצון:

ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר, והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כולם ואמרו נעשה ונשמע, מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעמ, אלא אמר להן על התורה שבעל פה, שיש בה דקדוקי מצות קלות והמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה.

דהיינו, שתורה שבכתב כבר קבלו ברצון על הר סיני, ולא הוצרך הקב"ה לכפות עליהם את ההר כנגינת אלא כדי שיקבלו תורה שבעל פה. נמצא שמה שחזרו וקבלו התורה ברצון פורים, היינו שחזרו וקבלו תורה שבעל פה. ויש לעיין למה גם פורים גרם לישראל לקבל תורה שבעל פה שמתחילה לא קבלו אלא לאונם.

ליהודים היתה אורה

ועל פי דרכנו הדברים מאירים, כי החמא שחמאו בני ישראל בימי אחשוורוש היה שנהגו מסעודתו של אותו רשע, מעין חמא אדם הראשון כשאכל מעין הדעת ונעשה כתנות 'אור' - 'עור'. ולכן כשנעשה להם גם וניצולו מאותה גזירה, קבלו על עצמם את תורה שבעל פה, שיש בכחה לתקן את חמא אדם הראשון ולהפוך את ה'עור' לאור'.

נמצא כתוב במגילת אסתר (ח, טו) "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", ודרשו חז"ל (מגילה טו, טז) "אורה זו תורה". ולפי דברינו הוא כפתור ופרח למה דוקא בפורים מכנים את תורה בלשון 'אורה', כי ביום זה חזרו וקבלו את התורה שבעל פה, שמכא עמלה מהפכים את ה'עור' לאור', ואור התורה מאיר בתוקפו.

די נתבאר לעיל שהקב"ה כרת עמנו ברית על תורה שבעל פה, כיון שפיו ומוחו של האדם הם הם הקלף של תורה שבעל פה ועל ידה נעשה האדם לאחריים עם התורה. ומשה יצא מן השיו את שיה המעלה של תורה שבעל פה, שבן הדיו הנשאר בקולמוס וכה לקרון אור פנים וכמו שביאר הבית הלוי, דהיינו שעל ידי התורה שקיבל ונעשית חלק ממנו קרנו נצו. נמצא שמשעה רבינו הגיע לדרגת 'כתנות אור'. והנה כתוב באותה פרשה (שמות לד, כט-לג):

הרי שאחרי שמשעה השיג מעלת 'כתנות אור' מכה התורה שבעל פה, הוצרך ליתן על פניו מסוה. לכן נהגו ישראל לעשות זכר לדבר, וביום שמקבלים אנו ברצון את חלק התורה שביכולתה להפוך את ה'עור' לאור' ולזכות למעלת קירון אור פנים, נותנים על פנינו 'מסוה', להורות על האור הגדול שזכינו לו ביום זה, שהשגנו אפס קצהו של המעלה העליונה - שנתהפך אצלנו ה'עור' לאור'.

הגיון פרשת כי תשא לבב שיו

ובגמ' סנהדרין (ליא, ב): "שלחו ליה למר עוקבא (שלחו אליו מכתב כדלהלן): לדזיו ליה כבר בנית. (למי שיש ממנו קרינה כמו שהיה למשה רבנו) רש"י במקום ביאר שכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו, משום שכבש יצרו בעת ניסיון מאוד גדול. וכך מכונה גם בשם ר' נתן צוציטא, על שם אבוקת האור שעל ראשו. משמע מן הגמרא שמי שמצליח להתגבר על יצרו, עור פניו קורן, שהרי הגמרא השוותה את מר עוקבא עם משה רבנו. שברית היצר גורמת שיש אור שמקורו חוצה.

ונראה בביאור העניין: הנשמה של איש ישראל מאירה באור גדול, היות ואור הוא הביטוי של רוחניות בעולם הזה; בחיותו הדבר הקרוב ביותר לרוחניות בעולם הזה, לכן הביטוי לרוחניות בעולם הזה היא האור. מה שמסתיר את הארת הנשמה הן הנגיעות והתאוות של האדם. מי שמצליח להתגבר על תאוותיו ונגיעותיו, גורם על ידי כך שהאור מתפרץ וזה פשר המרצה.

בבית הלוי מצינו: בלוחות הראשונים, הייתה כתובה כל התורה שבכתב והתורה שבעל-פה בדרך נס ופלא. בלוחות השניים, יש עשרת הדברות והתורה שבכתב בלבד. התורה שבעל-פה נשארה לחכמי ישראל לעמול בה ולגלותה. אותה תורה שנשארה בליביתיהם היא התורה המאירה מהם, "הנמת אדם תאיר פניו", והיא היא שהאירה פניו של משה. לכן התורה מכונה אור, היא הביטוי של הנשמה המאירה.

ויש להוסיף על מה שנאמר "כי קרן עור פניו", שכביכול הגשם דהיינו "העור" עצמו, האיר וזוהו גדולתו של חכם מחכמי ישראל שתחלק הגשמי שלו מאיך. (עין אור החיים) מצינו (במדרש רב מ"ז): "דבי שמואל בר נחמן אמר: הלוחות ארכן שישה טפחים. והיה משה מחזיק בשני טפחים והקב"ה בשני טפחים וטפחיים ירווח באמצע. משם נטל משה קרני ההוד". ונראה שכוונת המדרש היא שיש חלק בלוחות שרק לקב"ה יש בהם שליטה. יש חלק שיש למשה בהם שליטה ויש חלק המקשר ביניהם. החלק המקשר דומה לקרני ההוד. גם קרני ההוד מקשרים בין העולמות, בין העולם הרוחני לבין עולם הגשם שהוא העולם התחתון.

ושם (מ"ג, א): "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו" (ל"ה, ט). ומהיכן נטל משה קרני ההוד? רבנן אמרי: מן המערה. ר' ברכיה הנהן בשם ר' שמואל אמר: הלוחות היו אורכן ו' טפחים ורוחבן ו', והיה משה אוחז בטפחיים והשכינה בטפחיים וטפחיים באמצע, ומשם נטל משה קרני ההוד. ר' יהודה בר נחמן בשם רשב"ל אמר: עד שהיה כותב בקולמוס, נשתייר קמעה והעבירו על ראשו וממנו נעשו קרני ההוד שנאמר "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו".

While involved in teaching Hashem's Torah to the Bnei Yisrael, Moshe did not wear the mask that hid the radiance of his face. Once he had completed his teaching, he immediately replaced the mask. There is a lesson here that applies not only to the generation of Moshe, but to all the future generations of the Bnei Yisrael as well.

The radiance that was evident upon the face of Moshe was actually the manifestation of the Divine Presence, resting upon Moshe in his capacity as a person involved in Torah study. While only Moshe had this Presence upon him to the extent that it was visible to all, every individual Jew has this aspect of the Divine Presence inside him — for it is an integral part of the holiness of the Bnei Yisrael given to us by the Torah. Indeed, this

123 שמות / כי תשא דרש משה על התורה

"כי קרן עור פניו"... הנה פרשת ויקהל פותחת עם ההלכות של שבת, וכתב ה'בעל הטורים' (ע"ה, לה-א) וז"ל, כתיב לעיל כי קרן אור פניו וסמך ליה פרשת שבת, לומר שאינו דומה קירון פנים של שבת לשאר הימים - ואמר ויקהל לפי שבא לומר פרשת שבת, עכ"ל.

הרי לן שהפנים של האדם בשבת הם פנים אחרות לגמרי משל חול. ואפילו משה רבנו בשיא מעלתו, נוספה לו הארת פנים בשבת. ולכן, כשעושים ז' ברכות בשבת אין צורך בפנים חדשות, כי הלא לכל אחד יש לו פנים חדשות.